

โรคที่สำคัญ ในเป็ดและห่าน

นิวัตร จันทรศิริพรชัย

โรคที่สำคัญในเปิดและห่าน

นายสัตวแพทย์ ดร. นิวัตร จันท์ศิริพรชัย

สพ.บ. (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), M.Sc. (SLU, Sweden),

Ph.D. (UU, The Netherlands)

นิวัตร จันทรศิริพรชัย สพ.บ., M.Sc., Ph.D.

SF995 นิวัตร จันทรศิริพรชัย

.น693ร โรคที่สำคัญในเปิดและห่าน / นิวัตร จันทรศิริพรชัย

2550 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตีรณสาร, 2550

136 หน้า

ISBN: 978-974-7038-96-5

1. เปิด -- โรค 2. ห่าน -- โรค

150 บาท

ลิขสิทธิ์ของผู้เขียน

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือ เล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้เขียน

พิมพ์ครั้งที่ 1 : 2550

จำนวน 800 เล่ม

@ ผู้เขียน, 2550

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ตีรณสาร 62 ถนนปิ่น สีสลม บางรัก กรุงเทพฯ 10500

โทรศัพท์ 0-2236-4463 โทรสาร 0-2236-6229

นายกระมล ตีรณสาร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2550

คำนำ

หนังสือ “โรคที่สำคัญในเปิดและห่าน” เล่มนี้กล่าวถึงโรคที่พบได้บ่อยในเปิดและห่านที่เลี้ยงในประเทศไทย ซึ่งสามารถจำแนกเป็นโรคที่มีสาเหตุจากไวรัส แบคทีเรีย และเชื้อรา ตลอดจนสารพิษจากเชื้อรา ซึ่งผู้เขียนได้รวบรวมและเรียบเรียงจากตำรา เอกสารการวิจัยและประสบการณ์ของผู้เขียน ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนด้านอายุรศาสตร์สัตว์ปีก ระบาดวิทยาและเวชศาสตร์ป้องกัน ตลอดจนประสบการณ์ในการบำบัดโรคสัตว์ปีก โดยมุ่งหวังให้เป็นหนังสือที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สัตวแพทย์ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ปีก นิสิตสัตวแพทย์ เพื่อเป็นหนังสือประกอบการเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับโรคและการป้องกันโรคสัตว์ปีก เช่น วิชาอายุรศาสตร์สัตว์ปีก ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีความสนใจในเรื่องโรคและการป้องกันโรคในเปิดและห่าน เพื่อให้มีพื้นฐานความรู้ในการกำหนดมาตรการในการแก้ปัญหาโรคต่างๆในเปิดและห่านอย่างเหมาะสม

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ ครูบาอาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์แก่ผู้เขียนในการประกอบวิชาชีพสัตวแพทย์ และขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการให้การจัดทำหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะ รศ.สพ.ญ.ดร.ปิยะรัตน์ จันท์ศิริพรชัย

น.สพ.ดร.นิวัตร จันท์ศิริพรชัย

พฤษภาคม 2550

สารบัญ

	หน้า		หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1	- สารพิษจากเชื้อราฟูซาเรียม	110
บทที่ 2 โรคกาฬโรคเปิด	3	- ทริโคธีซิน	110
บทที่ 3 โรคตับอักเสบบนเปิด	13	- สารพิษไวมี	112
บทที่ 4 โรคพาร์โวไวรัสในห่าน	29	- ฟูโมนิซิน	112
บทที่ 5 โรคไขหวัดนก	37	- ซีราลีโนน	113
บทที่ 6 โรคนิวตัก	59	- โมนิลิฟอร์มิน	114
บทที่ 7 โรคอหิวาต์สัตว์ปีก	67	- ซิตรีนิน	114
บทที่ 8 โรคติดเชื้รราในสัตว์ปีก	77	- เออร์โกติซิน	115
- โรคแอสเปอร์จิลโลซิส	81	- สารพิษรุมรา	116
- โรคแคนดิดาเซิส	93	- การวินิจฉัยโรคสารพิษจากเชื้อรา	117
- โรคติดเชื้รราที่พบได้เป็นครั้งคราว	97	- การรักษา	118
บทที่ 9 โรคสารพิษจากเชื้อรา	103	- การป้องกันโรคสารพิษจากเชื้อรา	119
- สารพิษอะฟลา	104	- ยาด้านเชื้อรา	119
- สารพิษโอครา	108	- การกำจัดสารพิษจากเชื้อรา	120
		ด้วยสารดูดซับสารพิษ	
		- ดรรชนี	125

โรคที่สำคัญในเปิดและห่าน : บทนำ

เปิดและห่านเป็นสัตว์ปีกที่เลี้ยงในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน ซึ่งอาจเนื่องมาจากสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม ประเทศไทย จัดเป็นประเทศที่มีการผลิตเปิดและห่านรายใหญ่ของโลก โดยในปี พ.ศ. 2549 มีการผลิตเปิดเทศ เปิดเนื้อและเปิดไข่ จำนวน 3.2, 6.5 และ 11 ล้านตัว ตามลำดับ โดยมีเกษตรกรที่เกี่ยวข้องในการผลิตเปิดประมาณ 3.7 แสนครัวเรือน (กรมปศุสัตว์, 2550) การเลี้ยงเปิดและห่านในประเทศไทย มีลักษณะการเลี้ยงในแง่ของผลผลิตที่ต้องการ ซึ่งคล้ายกับไก่เช่นกัน คือ เลี้ยงในรูปแบบเปิดไข่และเปิดเนื้อ ส่วนห่านนั้นมักเลี้ยงในรูปแบบการเลี้ยงห่านเนื้อเป็นหลัก ไข่เปิดและเนื้อเปิด เป็นผลผลิตจากสัตว์ปีกที่นิยมบริโภครองลงมาจากไข่ไก่และเนื้อไก่ นอกจากการผลิตเปิดและห่านเพื่อการบริโภคภายในประเทศแล้ว ผลผลิตจากเปิดและห่าน ยังเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ ซึ่งการส่งออกผลผลิตเหล่านี้ สามารถนำรายได้เข้าประเทศเป็นมูลค่าสูง โดยปี พ.ศ. 2549 มีการส่งออกเนื้อเปิดสุกและเนื้อเปิดแช่แข็งมูลค่ามากกว่า 1,600 และ 8 ล้านบาท ตามลำดับ ส่วนการส่งออกไข่เปิด คิดเป็นมูลค่าประมาณ 4 ล้านบาท ส่วนผลผลิตห่านนั้น ยังมีปริมาณน้อย ดังนั้นตลาดหลักๆของผลผลิตห่าน คือ การบริโภคภายในประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อปี พ.ศ. 2549 ประเทศไทยสามารถส่งออกขนห่าน เป็นมูลค่าประมาณ 1 ล้านบาท (กรมปศุสัตว์, 2550) รูปแบบในการเลี้ยงเปิดและห่านในประเทศไทยสามารถจำแนกเป็น 4 รูปแบบ ตามลักษณะการเลี้ยงและการนำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพมาใช้ คือ

1) เปิดและห่านที่เลี้ยงหลังบ้าน ซึ่งไม่มีการนำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพมาใช้หรือนำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพมาใช้ในระดับต่ำ

2) ฟาร์มที่เลี้ยงเป็นการค้าขนาดเล็ก เช่น เปิดไล่ทุ่งและฟาร์มห่าน ซึ่งการนำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพมาใช้ในระดับต่ำ

3) ฟาร์มที่เลี้ยงเป็นการค้าขนาดใหญ่ เช่น ฟาร์มเปิดเนื้อและฟาร์มห่านเนื้อ ซึ่งมีการนำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพมาใช้ในระดับสูง

4) ฟาร์มที่เลี้ยงในรูปแบบของบริษัท ซึ่งมีการนำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพมาใช้ในระดับสูง

การเลี้ยงเปิดและห่านทั้ง 4 แบบ พบความเสี่ยงในการนำโรคเข้าสู่ฟาร์มและการคงอยู่ของเชื้อโรคภายในฟาร์ม แตกต่างกันไปตามรูปแบบการเลี้ยงและความเข้มข้นของการนำมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพมาใช้ โดยรูปแบบการเลี้ยงที่ 1 และ 2 นับว่ามีความเสี่ยงสูงสุดของการเกิดโรคต่างๆในเปิดและห่าน แม้ว่าการเลี้ยงเปิดและห่านในประเทศไทย จะได้รับการพัฒนาเป็นลำดับทั้งในด้านการจัดการและการป้องกันโรค อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงเปิดและห่านก็สามารถพบปัญหาต่างๆ ได้เสมอ ทั้งปัญหาด้านโรคและการจัดการ โดยปัจจัยหลัก 3 ประการที่มีความสำคัญต่อการผลิตเปิดและห่าน คือ ตัวสัตว์ ตัวก่อโรค และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการแก้ปัญหาของการผลิตสัตว์ปีก จึงควรพิจารณาแนวทางและมาตรการแก้ไข โดยอาศัยความรู้จากปัจจัยหลักทั้ง 3 ประการ ตัวก่อโรคเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพแก่เปิดและห่าน โรคที่มีความสำคัญในการผลิตเปิดและห่านในประเทศไทย คือ โรคกาฬโรคเปิด โรคตับอักเสบในเปิด โรคพาร์โวไวรัสในห่าน โรคไขหวัดนก โรคนิวตัม โรคคอหิวดัสต์ว์ปีก โรคเชื้อราและโรคสารพิษจากเชื้อรา ความรู้พื้นฐานของโรคเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์ในการวางมาตรการที่ถูกต้องและเหมาะสมในการแก้ปัญหา ควบคุมและป้องกันโรคเปิดและห่าน